

М. М. Дубінкакандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

САМООСВІТА ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЯК ВИЩА ФОРМА ЙОГО САМОВИРАЖЕННЯ

У статті зазначається, що під час професійного навчання у закладі вищої освіти важливо формувати самостійність мислення, сприяти прагненню відкривати нові знання і способи оволодіння ними, що є можливим під час формування потреби в професійній самоосвіті, яка є вищою формою самовираження особистості, показником професіоналізму фахівця.

Наголошується, що самоосвітня діяльність визначається соціальним замовленням суспільства щодо підвищення рівня професійної мобільності та конкурентоспроможності фахівця в усіх сферах суспільного виробництва, зокрема у сфері освіти, суперечністю між соціальною потребою у оволодінні самоосвітніми знаннями, уміннями та навичками випускників певного напрямку та спеціальності й наявним рівнем підготовки; необхідністю виокремлення чинників розвитку самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців, що має наукове (є засобом пізнання інтелектуальних та професійних можливостей), економічне (актуалізує педагогічний потенціал і сприяє формуванню фахівця відповідно до окреслених вимог), соціальне (формує уявлення про продуктивну самоосвітню діяльність як про особистісну і суспільну цінність) значення.

Самоосвіта особистості характеризується як складна багатокомпонентна пізнавальна діяльність на добровільних засадах, що відбувається за наявності розвиненої самосвідомості та відповідного рівня культури особистості, метою і результатом якої є розширення світогляду, поповнення знань, посилення почуття власної гідності, формування пізнавальних інтересів та потреб, професійне та особистісне самовдосконалення. Зазначається, що важливим є визначення та розкриття основних чинників самоосвіти (пізнавальної активності, самостійної діяльності, саморегуляції, самокорекції), окреслення рушійних сил розвитку особистості у цьому контексті, а також визначенні умов якісного забезпечення самоосвітньої діяльності.

Ключові слова: освіта, самоосвіта, особистість, пізнавальна діяльність, майбутній фахівець, самостійна робота, активність, самовираження.

Постановка проблеми. Підвищення та раціональне використання інтелектуально-освітнього потенціалу суспільства безпосередньо залежить від стану і темпів розвитку освіти, що є стратегічним ресурсом як для всієї життєдіяльності людини, так і її професійного становлення та реалізації. Тому наукові пошуки сьогодення мають урахувати зміни особливостей буття, діяльності й ролі людини в умовах нової, технічно-інформаційної реальності. Людина має не тільки адаптуватися до нових умов, але й бути ефективною у своїй професійній діяльності, ініціатором активності, суб'єктом життя і праці.

Так, передумовою продуктивної діяльності педагога у сучасних умовах є відповідність його професійного рівня до потреб часу, а одним із показників професійної компетентності є здатність до самоосвіти. Професіоналізм педагога залежить від організації процесу самоосвіти. Тому так важливо під час професійного навчання у закладі вищої освіти формувати самостійність мислення, сприяти прагненню відкривати нові знання і способи оволодіння ними тощо. Так, актуалізується проблема формування потреби в професійній самоосвіті як

важливого показника професіоналізму особистості і необхідність пошуку шляхів її розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Беручи за основу наукові дослідження О. Бурлуки, Л. Коростіль, О. Малихіна, І. Сидоренко, Н. Сидорчук, зазначаємо, що самоосвіта характеризується: 1) у філософії – як процес пізнання, метою якого є самореалізація особистості на основі внутрішньої свободи (Н. Брагіна, О. Бурлука, М. Воложаніна); 2) у психології – як складник освітнього процесу та продуктивний процес розвитку особистості (Б. Ананьєв, Л. Виготський, М. Добринін, О. Ковальов, Г. Костюк, О. Леонтьєв, А. Матюшкін, С. Рубінштейн); 3) у педагогіці – як спеціально організована, цілеспрямована, систематична самостійна діяльність (В. Бондаревський, В. Буряк, А. Громцева, Т. Гусєв, Г. Коджаспірова, О. Малихін, С. Панюков, М. Піскунов, Б. Райський, І. Сидоренко, Н. Сидорчук, Н. Терещенко).

Сучасні дослідження проблем самоосвіти, зокрема студентів під час навчання у закладах вищої освіти, представлено в роботах О. Бурлуки, І. Грабовець, І. Жукевич, М. Заборщикової, Т. Івашкової, М. Рогозіної, І. Сидоренко, Н. Сидорчук,

Н. Терещенко, В. Шпак та інших; різні аспекти формування готовності до самоосвіти відображені в дослідженнях І. Барсукова, М. Бондаренка, Т. Борисової, О. Малихіна, І. Науменко, О. Прокопової.

Здійснено аналіз сучасних досліджень підтверджує, що у філософії, психології та педагогіці, накопичений цінний теоретичний матеріал, у якому розглядаються різні аспекти проблеми самоосвітньої діяльності фахівця в галузі освіти. Водночас спостерігається недостатня розробленість питання формування потреби у самоосвіті в майбутнього професіонала.

Мета статті – показати важливість самоосвіти майбутнього фахівця у процесі його соціального становлення та професійного зростання.

Виклад основного матеріалу. Україна разом з усім Європейським співтовариством вступає в постіндустріальну епоху, що принципово і якісно відрізняється від попередньої індустріальної. Найважливішими відмінностями є динамічність, глобалізація, інтеграція та зростання інформації. Динамічний темп розвитку цивілізації ставить перед світовою освітою раніше не відомі проблеми. Швидкість нагромадження знань і розвиток технологій є таким, що жодне навчання не можна більше вважати завершеним [4, с. 95–96].

При цьому важливими є питання освіти впродовж життя як багатостороннього діалектичного процесу, складником якого є здатність особистості самостійно здобувати знання, вміти працювати з інформацією, аналізувати її, бачити й розв'язувати проблеми, що виникають у галузі освіти. Тому однією з форм удосконалення педагогічної майстерності, професійної компетентності, узагальнення досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності, зорієнтованої на саморозвиток та самовдосконалення, задоволення інтересів та потреб (як особистісних, так і суспільних) є самоосвіта, яку необхідно разом із формами, методами й технологіями організації освітнього процесу майбутніх фахівців закладу вищої освіти вміло вибудовувати щодо ефективності її результатів [5]. У світлі окреслених реалій самоосвіта залишається значущою проблемою педагогічної теорії та практики.

Проблема професійної самоосвіти охоплює широкий спектр питань. Проте питання організації самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців та чинників, що впливають на її динаміку, є практично не розробленим і потребує всебічного комплексного вивчення, а також створення якісно нової педагогічної технології, яка б відповідала новим соціальним, освітнім, культурно-просвітницьким тенденціям, підвищенню рівня професіоналізму і компетентності, соціальної відповідальності, формуванню загальнолюдських ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців.

При цьому важливим є формування особистості, що здатна до керівництва сама собою за будь-яких обставин та в усіх видах діяльності. Така особистість має бути наділена внутрішньою самодіяльністю та цілеспрямованістю, які необхідно визнавати, заохочувати та виховувати. Розкриття кращих рис потребує розумного втручання в цей непростий процес зусиль педагога [9, с. 190–191]. Не випадково пошуки науковців спрямовані на окреслення та сучасне інтерпретування сутності самоосвіти, визначення та розкриття її основних чинників, окреслення рушійних сил розвитку особистості у цьому контексті, а також визначенні умов якісного забезпечення самоосвітньої діяльності. Самоосвіта при цьому пов'язується з необхідністю підвищення професійної майстерності як однієї з важливих спрямованостей самоосвітньої роботи.

Варто зазначити, що у педагогічній літературі є різні погляди дослідників на взаємовідношення понять «освіта», «самоосвіта», «самоосвітня діяльність» та «самостійна робота» студентів. На основі категорійного аналізу визначимо взаємозв'язок між ними.

Освітою називають «сукупність систематизованих знань, умінь і навичок здобутих індивідом самостійно або в процесі навчання в спеціальних навчальних закладах» [10, с. 242]; це «процес та результат засвоєння систематизованих знань, умінь та навичок, спрямованих на формування світогляду або процес та результат завершеного навчання» [9, с. 194].

Щодо сутності поняття «самоосвіта», що подане у «Соціолого-педагогічному словнику», окреслена дефініція трактується як «освіта, що здобувається у процесі самостійної роботи, без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі» [10, с. 329]. Водночас група авторів зазначеного словника вказують, що самоосвіта «є невід'ємною частиною систематичного навчання в стаціонарних закладах, сприяючи поглибленню, розширенню і більш міцному засвоєнню знань» [10, с. 329]. Цю спрямованість самоосвіти підтверджують А. Громцева, В. Буряк, О. Малихін, що розуміють досліджуване утворення як систематичну, цілеспрямовану, особистісно-зорієнтовану пізнавальну діяльність індивіда, яка дозволяє вдосконалити його освіту та опанувати нові для нього знання, вміння й навички; вона має свій зміст, етапи становлення та перебігу, організацію, джерела тощо. На думку вченої І. Сидоренко, самоосвіта, в її сучасному трактуванні як психолого-педагогічна і соціальна категорія, сприймається як вид пізнавальної діяльності, що характеризується активністю, самостійністю, добровільністю і спрямованістю на вдосконалення розумових сил і здібностей особистості [7]. Тому самоосвіту визначають як специфічний

вид діяльності, під час якої завдяки самостійному визначенню цілей особистість задовольняє власні пізнавальні потреби або вдосконалює свої здібності, якості та властивості.

Досить часто у психолого-педагогічній літературі ототожнюються поняття самоосвіти і самоосвітньої діяльності (і це, мабуть, є закономірним), тоді як самоосвіту і самостійну роботу вважають різними педагогічними явищами, хоча й тісно пов'язаними. Дослідниця Н. Сидорчук розмежовує поняття «самостійна робота» і «самоосвіта». Під самоосвітою вона розуміє вид самостійної роботи, мету якої визначає сам студент, котрий не є об'єктом керівництва і контролю з боку викладача [8, с. 143]. Із позицій С. Татаринцевої, самоосвіта (або самоосвітня діяльність) – це ціль та результати діяльності, а самостійна робота – це спосіб досягнення цього результату [11, с. 63]. Н. Сидорчук доводить, що самостійною навчальною діяльністю називають «різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на навчальних заняттях або поза ними за завданнями вчителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі» [8, с. 133]. Реалізація цих настанов вимагає від особистості, яка навчається, активної розумової діяльності, самостійного виконання різних пізнавальних завдань, застосування раніше засвоєних знань на основі педагогічного керівництва.

На основі узагальнення понятійного масиву самостійною роботою будемо називати будь-яку діяльність особистості, яку вона здійснює відповідно до поставлених перед нею цілей без участі керівника. Беручи до уваги наведені теоретичні узагальнення, визначаємо, що в цілому самостійну навчальну роботу слід розглядати як засіб реалізації освіти та самоосвіти. Аналіз самостійної роботи та самоосвіти особистості показує, що вони є складними видами діяльності, тісно взаємопов'язаними між собою. Останнє іноді створює ілюзію повного збігання. Справді, у визначенні обох понять підкреслюється діяльнісний характер формування особистості, але під час самостійної роботи вказаний процес відбувається на основі досягнення цілей, поставлених іншою особою – викладачем; під час же самоосвітньої діяльності – відповідно до планів самої особистості [9, с. 196]. Принципова ж відмінність між самоосвітою та самостійною роботою полягає в тому, що під час самоосвітньої діяльності особистість є суб'єктом своєї діяльності щодо досягнення самостійно визначених цілей, які і складають головний мотив самоосвітньої діяльності, під час самостійної роботи цілі перед особистістю ставить викладач.

Отже, самостійна робота за умов зацікавленого ставлення до неї тих, хто навчається, переростає в самоосвітню діяльність. Це відбувається тоді, коли студенти повністю засвоїли цілі само-

стійної роботи, за власним бажанням роблять усе, щоб їх досягти. Як тільки мета самостійної роботи перестає бути особистою метою студента, відбувається зворотний перехід від самоосвіти до самостійної роботи. Шляхом таких взаємопереходів можна підвищувати рівень готовності особистості до професійної самоосвітньої діяльності.

Звідси сучасний викладач має виступати свідомим суб'єктом освітнього процесу, активним діячем науково-технічного та соціального прогресу, а також навчити студентів засобам самостійного мислення та розв'язання завдань, що їх ставить життя, забезпечує високий потенціал самоосвіти, перекваліфікації, зміни професії. Тому на часі професійна підготовка викладача закладу вищої освіти вимагає вирішення завдань, спрямованих на оновлення та активізацію професійної самоосвітньої діяльності – підґрунтя удосконалення професійної майстерності та формування творчої особистості студентів.

Особливістю педагогічного розуміння самоосвіти, як стверджує М. Кузьміна, є розгляд її як процесу, що вимагає спеціального педагогічного забезпечення, процесу, що не виникає стихійно, природним чином, а лише в результаті спеціального організованого педагогічного впливу (А. Громцева, Г. Коджаспірова, Б. Райський та ін.). Самоосвіта як педагогічне явище, як підкреслює вчена, перебуває в постійному розвитку, що зумовлений тією чи іншою педагогічною освітньою ситуацією. Кожна ситуація характеризується домінуванням певних підходів, парадигм, зміна яких об'єктивно вимагає внесення відповідних коректив у теорію і практику самоосвіти.

За визначенням «Енциклопедії освіти» самоосвіта – це «самостійна пізнавальна діяльність людини, спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей: задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищення професійної кваліфікації тощо» [2, с. 798]. Самоосвіта – діяльність і водночас вища форма активності особистості. У цьому контексті ми підтримуємо думку Л. Шишкіної, що самоосвіта – це вища форма самовираження особистості, в якій адекватно беруть участь усі фізичні і духовні сили людини; це вид творчої діяльності, в процесі якої людина, саморозвиваючись і самозмінюючись, створює не тільки духовні, але й матеріальні цінності, що володіють як об'єктивно громадською, так і суб'єктивною значимістю. Самоосвіта – це набуття нових знань і умінь шляхом самостійної роботи над матеріалами і собою [12, с. 5–6], що відображає особистісний характер самоосвіти. Ми розділяємо думку Л. Коростіль, де науковець визначає самоосвіту як «... вид спеціально організованої, самостійної діяльності, спрямований, відповідно до мотивації і мети особистості, на пошук

та творче опрацювання інформації для отримання нових знань щодо саморозвитку (самовдосконалення) й самореалізації (самоактуалізації), сучасними способами і засобами дій [4, с. 99].

Для нас цінною є позиція І. Сидоренко, яка акцентує увагу на таких підходах до розгляду поняття «самоосвіта»: 1) характеризується розумінням самоосвіти як цілеспрямованої, планомірної, самостійної роботи особистості над підвищенням своєї професійної майстерності. У такому контексті самоосвіта розглядається як професійна функція, а її мета пов'язується з підвищенням ефективності професійної діяльності; 2) характеризується як процес цілеспрямованого і систематичного самовдосконалення, саморозвитку особистості та її діяльності. У цьому разі суто особистісний характер самоосвіти допускає розвиток самопізнання; 3) третій аспект розглядає самоосвіту як форму і засіб формування пізнавальної активності, що є ключовим моментом у процесі самоосвітньої діяльності [7, с. 8–9].

Загалом, ми зважаємо на думку О. Бурлуки, що визначає самоосвіту особистості «... як специфічну діяльність, яка вільно здійснюється, забезпечує інформацією, знаннями інші види діяльності [1, с. 7]; це інформаційно-забезпечувальна діяльність, яка здійснюється шляхом придбання (засвоєння), накопичення, упорядкування, систематизації і відновлення знань [1, с. 11]. Це форма задоволення пізнавальних потреб, інтересів, яка необхідна для вдосконалення освітнього потенціалу, професійного рівня та загальної культури, джерелом якої є протиріччя між необхідністю діяльності і відсутністю інформації про об'єкт, предмет діяльності. Учений Г. Зборовський під «самоосвітою» розуміє вид вільної діяльності особистості, що характеризується її вільним вибором і направленістю на задоволення потреб у соціалізації, самореалізації, підвищенні культурного, освітнього, професійного та наукових рівнів. М. Касьяненко визначає «самоосвіту» як цілеспрямований процес самостійного оволодіння цілісною системою знань і умінь, поглядів і переконань, прогресивним досвідом у певній сфері діяльності під впливом особистих та суспільних інтересів [3, с. 63].

Ураховуючи основу «само» як формувального елемента поняття «самоосвіта», цю категорію варто визначати як оволодіння знаннями, навичками, вміннями з ініціативи власне особистості щодо предмета об'єктивної освітньої реальності, обсягу і джерела пізнання, встановлення тривалості та часу здійснення, а також вибору форм задоволення пізнавальних інтересів і потреб [12, с. 4]. Якщо розглядати самоосвіту педагога як систему, то можна виділити такі її складники, що містять у собі різнобічні «само»: самооцінка (уміння оцінювати свої можливості); самови-

значення (уміння вибрати своє місце в житті, суспільстві, уміння усвідомлювати свої інтереси), самоорганізація (уміння планувати, організувати робоче місце та діяльність, знайти оптимальні форми самоосвіти), самореалізація (реалізація особистістю своїх можливостей), самокритичність (уміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи); саморозвиток (результат самоосвіти) [6, с. 10].

У цьому контексті виокремлюємо й позицію В. Лозового, який розглядає самоосвіту як важливе доповнення освітнього процесу, що впливає на формування професійних і загальнолюдських якостей студента. Самоосвіта, за визначенням С. Пазюк, – «це провідна форма вдосконалення професійної компетентності, що полягає в засвоєнні, оновленні, поширенні й поглибленні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої роботи, спрямованої на саморозвиток та самовдосконалення особистості, задоволення власних інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу» [5].

Ураховуючи різноманітність визначень самоосвіти, які наявні в науковій літературі, варто виділити деякі її істотні ознаки (самостійний пошук, придбання знань, підвищений інтерес, продовження розвитку), обґрунтовуючи які М. Кузьміна зазначає: 1) самоосвіта може мати місце тільки на основі глибоких перспективних внутрішніх мотивів, окремі випадки пошуку відповідей на питання, що цікавлять людину, під впливом яких-небудь спонук не можна ще вважати самоосвітою, придбання знань як додаткова до основного заняття пізнавальна діяльність; 2) самоосвіта протікає на основі самодіяльності особистості відповідно до її індивідуальних особливостей, її мета – розширення знань у одній або декількох сферах знань і особистісне самовдосконалення, засноване на самоконтролі, оволодіння знаннями за своєю ініціативою; 3) самоосвіта здійснюється без детального керівництва з боку, це індивідуальна самостійна пізнавальна діяльність з оволодіння знаннями.

Загалом, самоосвіта – освіта, яка одержується самостійно, поза будь-яким закладом освіти, без допомоги викладача. Самоосвіта вимагає від суб'єкта бачення життєвого сенсу в навчанні; свідомого визначення мети; здатності до самостійного мислення, самоорганізації та самоконтролю. Вона як психолого-педагогічна категорія сприймається як вид пізнавальної діяльності, що характеризується активністю, самостійністю, добровільністю, спрямованістю на вдосконалення розумових сил і здібностей особистості [7, с. 8], формування культури розумової праці. Узагальнюючи теоретичні засади дослідження проблеми, під самоосвітою особистості розуміємо складну багатопонентну пізнавальну діяльність на добровільних

засадах, яка відбувається за наявності розвинутої самосвідомості та відповідного рівня культури особистості, метою і результатом якої є розширення світогляду, поповнення знань, посилення почуття власної гідності, формування пізнавальних інтересів та потреб, професійне та особистісне самовдосконалення тощо.

Таким чином, самоосвіта – це своєрідний вид навчання протягом усього життя, це процес продовженого і поширеного навчання, який веде до збагачення інтелекту та розвитку особистості загалом, відповідно до її ідейних, соціальних, професійних та індивідуальних потреб. Самоосвіта – необхідний і постійний складник життя культурної, освіченої людини, заняття, що супроводжує її завжди. Однак подальша самоосвітня діяльність фахівця не має зводитися до відновлення вже здобутих знань, робота має бути спрямована на ознайомлення з новітніми педагогічними та психологічними дослідженнями, пошук нових напрямів у методиці й організації освітнього процесу, розгляд на високому науковому рівні педагогічних проблем, що викликають утруднення в практичній роботі.

Висновки і пропозиції. Як підсумок здійсненого аналізу, зазначаємо, що основою самоосвіти особистості є цілісний комплекс процесів і засобів формування особистості, задоволення її різноманітних пізнавальних і духовних потреб, розкриття і розвитку задатків і можливостей. Самоосвіта фахівця є специфічним інформаційно-забезпечувальним видом діяльності і має багато форм прояву: як система відновлення, розширення і поглиблення раніше отриманих знань, засіб вторинної соціалізації, індивідуалізації, саморозвитку, самоконструювання, самовдосконалення і самореалізації особистості. Самоосвіта особистості має багатоцільове соціальне призначення і є вищою формою самовираження особистості. Саме тому перспективами подальших розвідок є визначення механізмів ефективного здійснення самоосвітньої діяльності особистості.

Список використаної літератури:

1. Бурлука О.В. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 17.00.01. Харків, 2005. 16 с.
2. Енциклопедія освіти / голов. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Касьяненко М.Д. Самостоятельная работа студента: учеб. пос. Киев: УМК ВО, 1988. 280 с.
4. Коростіль Л.А. Самоосвіта як умова профільного навчання та адаптації до життя. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Суми: Видавництво СумДПУ. 2009. № 1. С. 95–105.
5. Пазюк С.А. Формування педагогічної майстерності вчителя засобами самоосвіти. URL: ipro.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/.
6. Самоосвіта педагога як умова підвищення його професійної компетентності: методичні рекомендації. Херсон: РІПО, 2012. 48 с. URL: academy.ks.ua/view_news.php?id=125.
7. Сидоренко І.І. Проблеми самоосвіти у вітчизняній педагогічній пресі другої половини XIX – початку XX століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 2006. 22 с.
8. Сидорчук Н.Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів: теорія та технологія формування: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. 168 с.
9. Сидорчук Н.Г. Технологія самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів. Технологія формування самоосвітніх умінь майбутніх учителів. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник / За заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-тет, 2001. С. 185–220.
10. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В.В. Радула, вид. 2-е. Харків: Мачулін, 2015. С. 242; 329.
11. Татаринцева С.В. Методическая компетенция учителя и её формирование в процессе самостоятельной работы студентов: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Тольятти, 2003. 319 с.
12. Шишкіна Л.М. Самоосвіта педагога – необхідність сучасного суспільства: Методичний посібник. Алчевськ: ВПУ-40, 2013. 23 с.

Dubinka M. Self-education of the personality of the future specialist as the highest form of his expression

The article states that during professional education at higher education institutions it is important to form the independence of thinking, to promote the desire to discover new knowledge and ways of mastering them, which is possible in the formation of the need for professional self-education, which is the highest form of self-expression of an individual, an indicator of professionalism of a specialist.

It is noted that self-education activities are defined by: social orders of the society on increasing the level of professional mobility and competitiveness of a specialist in all spheres of social production and, above all, in education; the contradiction between the social need for mastering self-learning knowledge, skills and abilities of graduates of a certain direction and specialty and the level of their preparation; the need to identify the factors of the development of self-education of future specialists, which has a scientific (is a means of knowledge of intellectual and professional capabilities), economic (actualizes the pedagogical potential and promotes the formation of a specialist in accordance with the specified requirements), social (forms the notion of productive self-education activities as a personal and social value) value.

Self-education of the individual is characterized as a complex multicomponent cognitive activity on a voluntary basis, which takes place in the presence of a developed self-awareness and an appropriate level of

personality culture whose purpose and result is the expansion of the worldview, the replenishment of knowledge, the strengthening of self-esteem, the formation of cognitive interests and needs, professional and personal self-improvement. It is noted that it is important to identify and reveal the main factors of self-education (cognitive activity, independent activity, self-regulation, self-correction), the definition of the driving forces of personality development in this context, as well as the definition of the conditions for qualitative provision of self-education activities.

Key words: *education, self-education, personality, cognitive activity, future specialist, independent work, activity, self-expression.*